

ANALÝZA VPLYVU GLOBALIZAČNÝCH PROCESOV NA EKONOMIKY VYSPELÝCH KRAJÍN

LENKA PELEGRINOVÁ – MARTIN LAČNÝ

Inštitút politológie
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Email: pelegrinova@vubleasing.sk
martin.lacny@unipo.sk

Abstract:

The concept of globalization is interpreted by various authors in terms of its importance or content. This article presents an overview of the theoretical background and results of an analysis of the influence of globalization trends on important macroeconomic indicators of selected countries. An examination of the level of globalization as a quantitative marker was enabled by the KOF Index of Globalization, which provides an indication of the economic, political and social globalization at global level. Research methods included time series analysis, trend analysis and nonparametric regression model (regression of panel data).

Keywords:

Economic Globalization, Social Globalization, Political Globalization, KOF Index of Globalization, Open Economy.

Úvod

So skutočne často skloňovaným termínom globalizácia sa spája predovšetkým spontánny a neriadený proces, ktorý ovplyvňuje udalosti na celosvetovej úrovni, zároveň však pretvára každodenný život jednotlivcov. V globalizujúcom sa svete, v dobe plnej paradoxov a nebývanej dynamiky sme vťahovaní do dejov, ktorým sa nemožno vyhnúť. Rodí sa nový charakter spoločnosti, ktorá už nie je redukovateľná na určité teritórium, národ alebo kultúru. Preto je globalizácia zvyčajne chápaná ako proces integrovania spoločnosti na kvalitatívne vyššej úrovni, v porovnaní s predchá-

dzajúcimi historickými etapami vývoja spoločnosti. Pomenúva skutočnosť, že vzniká celosvetová úroveň interdependencie, integrácie a organizácie, ktorá zastrešuje doterajšie národné, regionálne a miestne systémy.

Globalizácia sa vzťahuje na proces postupného stierania hraníc národných štátov, pričom ekonomická globalizácia predstavuje vrchol tohto procesu. Dôkazom je prepojenosť ekonomík na celom svete, kde každá ekonomika citlivo reaguje na výkyvy a zmeny v ostatných ekonomikách. Táto citlivosť je samozrejme vymedzená intenzitou prepojenia trhov, avšak v nepriamom dôsledku môže aj nízka intenzita prepojenia trhov ovplyvniť ekonomiku krajín prostredníctvom intenzity prepojenia všetkých ostatných ekonomík. Ekonomická a obchodná globalizácia je teda procesom, v ktorom sa národné trhy a ekonomiky postupne otvárajú konkurencii, kapitálu, technológii a informáciám. Znamená aj všeobecné zavedenie pravidiel a zákonov regulujúcich ekonomiku. Z pohľadu politickej globalizácie vnímame najmä vplyv medzinárodných organizácií na legislatívu štátov. Výrazná je však aj sociálna a kultúrna globalizácia, ktorá sa v posledných desaťročiach mimoriadne zintenzívnila prostredníctvom rastúceho trendu využívania internetu a sociálnych sietí.

V rámci diskusie o globalizácii sa stretávajú rôzne názorové prúdy, ktoré globalizáciu vnímajú z pozitívneho, či negatívneho hľadiska voči rôznym aktérom. Napriek rôznym názorom sa všetci zúčastnení zhodujú v tom, že globalizácia je javom silnejúcim a neodvratným. Dôsledky globalizácie sa však vnímajú najmä z pohľadu konfliktu vyspelé verzum rozvojové krajiny.

U najmenej rozvinutých krajín je však problematické identifikovať príčiny ich neúspechu a neschopnosť vyťažiť z globalizačných procesov rovnako ako iné krajiny. Z toho dôvodu sme sa pri výskume zamerali na menšie aj väčšie národné ekonomiky, pričom sa sústreďujeme na vplyv globalizácie na vývoj vybraných ekonomických ukazovateľov počas 15-ročného obdobia. Cieľom výskumu je overenie vplyvu globalizácie na ekonomický vývoj vo vybraných krajinách prostredníctvom regresie panelových dát.

Globalizácia – teoretické východiská a definície

Pojem globalizácia je interpretovaný rôznymi autorami z hľadiska jeho významu, či obsahu. Anthony Giddens, jeden zo súčasných autorov v oblasti globalistiky, sa zameriava na sociologický aspekt globalizácie. Jeho poňatie globalizácie sa opiera najmä o celosvetové ovládanie socio-ekonomických vzťahov, ktoré vznikajú globalizáciou výrobných a finančných procesov, a zvlášť vzdialenosťou povahou týchto interakcií. Giddens definuje globalizáciu ako intenzifikáciu celosvetových sociálnych vzťahov, ktoré spájajú vzdialené oblasti takým spôsobom, že miestne udalosti sú formované udalosťami odohrávajúcimi sa o mnoho míľ ďalej a naopak (Giddens, 1990, s. 64).

Heterogenitu vnímania globalizácie predstavili napr. autori J. Baylis a S. Smith (2008), ktorí rôznorodé diskusie o globalizácii rozčlenili do štyroch skupín teórií medzinárodnej politiky: realizmus, liberalizmus, marxistické teórie a sociálny konštruktivizmus. Podľa názoru teoretikov realizmu je globalizácia procesom, ktorý spôsobuje zvyšovanie vzájomnej prepojenosti a závislosti ekonomík a kultúr, ale nezasahuje vo výraznej miere do politickej oblasti. Podľa tejto teórie sa usporiadanie sveta nemení a štát zostáva hlavným aktérom medzinárodnej politiky (Baylis, Smith, 2008).

Liberálny teoretický prúd odmieta kľúčové postavenie štátu ako aktéra medzinárodnej politiky a vyzdvihuje postavenie ďalších aktérov s globálnym vplyvom. Globalizácia je podľa liberálov dlhodobým procesom, výsledkom pôsobenia ktorého je zmena systému medzinárodnej politiky prostredníctvom moderných technológií a komunikačných systémov. Liberálny teoretický prúd sa však líši v názore na stratégiu riešenia problémov globalizácie. Zástancovia liberalizmu privilégii vidia riešenie v prevzatí moci a zodpovednosti silnými demokratickými štátmi, ktoré budú tvoriť jadro medzinárodného systému s otvoreným trhom a inštitúciami. Na druhej strane zástancovia radikálneho liberalizmu spochybňujú liberálny a demokratický charakter súčasných medzinárodných inštitúcií riadiacich svetovú politiku a upozorňujú na demokratický deficit v rozhodovaní na globálnej úrovni. Z tohto dôvodu vidia riešenie problémov globalizácie

v budovaní globálnej občianskej spoločnosti (Baylis, Smith, 2008).

Marxistický teoretický prúd odmieta koncept globalizácie ako významnej zmeny a pojem globalizácie odsudzuje ako ideologickú zbraň politikov. Globalizácia predstavuje len vrcholné štádium kapitalizmu, ktoré oslabuje štát a podriaďuje ho diktátu medzinárodnej kapitalistickej politiky. Autori nepripúšťajú zásadnú zmenu kapitalistického systému ani v prostredí komunikačnej revolúcie, nárastu intenzity nadnárodných tokov, zvýšenia počtu nadnárodných spoločností a „antihnutí“. Všetky tieto novodobé prejavy globalizácie považujú za vývoj dlhodobého trendu globálneho kapitalizmu (Baylis, Smith, 2008).

Posledným teoretickým prúdom je podľa Baylisa a Smitha sociálny konštruktivizmus, ktorý poukazuje na významnú úlohu difúzie. Globalizácia je podľa tejto teórie silou, ktorú je možné usmerňovať nielen prostredníctvom supervelmoci, ale aj vytváraním rôznych nadnárodných sociálnych hnutí za pomoci modernej technológie. Rastúca homogenizácia vo svetovej politike, internacionalizácia noriem, inštitúcií, medzinárodnej komunity a socializačných procesov sú prejavmi globalizácie (Baylis, Smith, 2008).

Na rozmanitosť názorov na globalizáciu upozorňujú aj D. Held a A. McGrew (1999), ktorí rozlišujú tri teoretické prúdy: hyperglobalizmus, skepticizmus a transformacionalizmus. Medzi často citovaných autorov v oblasti globalizácie patrí aj J. A. Scholte (2000), ktorý vo svojom diele ponúka rôzne interpretácie globalizácie. Rozlišuje tak autorov, ktorí vnímajú globalizáciu z hľadiska jej vzniku, vplyvu na spoločnosť a dôsledkov.

Téma globalizácie vo všeobecnosti je rozvíjaná v mnohých podobách najmä v rámci liberalisticko-marxistickej diskusie, ktorá sa zameriava na jej vplyv na menej rozvinuté štáty. Základom marxistickej analýzy globalizácie (Gilpin, 1986) je predpoklad existencie dvoch antagonistických tried: kapitalistickej triedy a triedy pracujúcich. Kapitalisti ako vlastníci výrobných zdrojov tvoria menšinovú triedu, ktorá vykorisťuje väčšinovú triedu pracujúcich upretím ich práva na výsledky ich práce. Štát a vláda pritom slúžia ako nástroje na podporu akumulácie bohatstva kapitalistickou triedou. Klasický marxizmus teda predpokladá nevyhnutné víťazstvo socializmu, systému beztriednej spoločnosti, ktorá vlastní výrobné zdroje spoločne.

Prvé zásadné prehodnotenie niektorých téz priniesla do marxizmu teória imperializmu V. I. Lenina. Imperializmus (Gilpin, 1986), ako najvyššie štádium kapitalizmu, má vysvetľovať pokračujúci úspech kapitalizmu v globálnom rozmere na základe priživovania sa bohatých kapitalistických krajín na chudobných ekonomikách. Marxistický dôraz na antagonizmus dvoch tried presiahol rozsah národného štátu a stal sa zdrojom pre paradigmu schopnú zastrešiť globálne dianie

a problémy, vrátane globalizácie duševného vlastníctva.

Wallersteinova teória svetového systému (Gilpin, 1986) umožnila ďalšie využitie tejto paradigmy, keď rozdelila svet na jadro (bohaté kapitalistické krajiny prvého sveta, nadnárodné korporácie) a perifériu (chudobné rozvojové krajiny tretieho sveta). Pomocou tohto rozdelenia ďalej vysvetľuje nerovnosti medzi jednotlivými krajinami následkom vykorisťovania periferie bohatým jadrom.

Chossudovsky argumentuje, že sme dosiahli vek indiferentného imperializmu, kedy bohaté krajiny nahromadili svoje technologické výhody natoľko, že už nepotrebujú využívať zdroje celého sveta (McMichael, 2000). Z toho vyplýva, že všetky chudobné krajiny Juhu by mohli začať prosperovať a postupne sa vyrovnáť bohatému Severu.

Na druhej strane, liberálne koncepty predpokladajú, že okrem demokracie je práve voľný obchod dôležitým predpokladom pre vzájomné porozumenie a mier. Z marxistického pohľadu je však globálny voľný obchod riadený bohatými krajinami v prospech vlastnej kapitalistickej triedy spôsobuje nespokojnosť chudobných krajín a odpor pracujúcej vykorisťovanej triedy.

Medzinárodné organizácie, ako Svetová obchodná organizácia (WTO), podporujú podľa odporcov globalizácie práva korporácií na úkor ľudských a pracovných práv, zakazujú vládam odmietnuť produkty na základe spôsobu ich výroby, alebo na základe nerešpektovania nekomerčných hodnôt (ľudské práva, jednanie spoločností, atď.), zaväzujú vlády ku kontrole poľnohospodárskej politiky namiesto zabezpečenia bezpečnosti a dostatku potravín a miezd pre farmárov napriek miliónom hladujúcich ľudí. Tým sa tieto medzinárodné organizácie podieľajú veľkou mierou na podpore detskej práce, globálneho hladu a chudoby; znižovaní miezd pracujúcej triedy; rozvíjaní obchodu s diktátorskými režimami a celkovom prehlbovaní ekonomickej nerovnosti. Nerešpektovanie ľudského práva na demokraciu a neexistencia spravodlivého svetového obchodného systému nemusi viesť vždy len k pasívnemu odporu, ale stáva sa predpokladom pre vznik a podporu radikálnych a teroristických skupín.

Smith a Naím (2000) kritizujú pôsobenie globalizácie z hľadiska distribúcie výhod a nákladov. Globalizácia umocňuje vzájomné prepojenie a závislosť medzi krajinami, avšak táto závislosť je značne asymetrická. Kým niektoré krajiny sú z globalizácie schopné prosperovať, v ďalších to môže vyvolávať negatívne efekty vrátane prehlbovania sociálnych a ekonomických rozdielov. Autori upozorňujú aj na závažný vplyv globalizácie na suverenity štátov. Globalizácia umožňuje podkopať štátnu moc a legitimitu ako v prípadoch Somálska, Haiti, Juhoslávie, či Sierra Leone. Na druhej strane však môže rovnako poskytnúť

štátu podporu napr. vo forme pôžičiek, prostredníctvom humanitárnej pomoci, a pod.

V súvislosti s úlohou štátu sa teda vynára otázka, či je vhodné hovoriť o národnej úrovni ako o veci minulosti. Podľa názoru niektorých ekonómov sa gigantické firmy a kapitál voľne pohybujú po celom svete, konkurencieschopnosť domácich firiem však nie je totožná s konkurencieschopnosťou národov. Konkurenciu medzi jednotlivými krajinami nemožno vylúčiť ani zrušiť. Finančný svet je tiež nútený zohľadňovať určujúce domáce prvky. Napríklad cenová štruktúra sa pre rovnaké produkty na rozličných národných trhoch zakladá na národných faktoroch. Ceny poľnohospodárskych produktov sú rozličné a v súčasnej realite závisia napríklad aj od poskytovaných subvencií. V rámci globalizácie svetovej ekonomiky neregistrujeme trend k utváraniu svetovej ceny práce, mzdové rozdiely na národných trhoch práce naopak predstavujú dôležitý motív medzinárodnej migrácie pracovných síl, atď.

Globalizácia podľa Shangquana (2000) predstavuje zvyšujúcu sa vzájomnú závislosť svetových ekonomík ako dôsledok rastu cezhraničného obchodu s tovarom, službami, medzinárodným kapitálom a rýchlo sa šíriacimi technológiami. Zrýchlenie globalizácie svetovej ekonomiky v posledných rokoch súvisí s rapidným rozvojom vedy a technológií. Tie spôsobili kontinuálne znižovanie nákladov na transport, komunikáciu, medzinárodný obchod a investície a umožnili tak organizáciu a koordináciu globálnej produkcie.

V kontexte kritiky globalizačných procesov je potrebné poznamenať, že ekonomická globalizácia je objektívnym produktom doterajšieho ekonomického a spoločenského vývoja. Medzi jej pozitíva patrí to, že prináša podnety pre ekonomický a spoločenský rozvoj, avšak nie v rovnakej miere pre každú ekonomiku, resp. ekonomický subjekt. Najviac získavajú v procese globalizácie tie ekonomické subjekty, ktoré dokážu najlepšie využiť konkurenčné prostredie, ktoré tento proces vytvára.

Globalizačný index KOF

Kvantifikáciu úrovne globalizácie umožnil na celosvetovej úrovni až globalizačný index KOF, ktorý bol po prvý raz predstavený odbornej verejnosti v roku 2002, pričom bol v roku 2012 aktualizovaný do jeho súčasnej podoby. Údaje globalizačného indexu KOF sú dostupné na ročnej báze pre 208 krajín počas periódy 1970 – 2009. Globalizáciu pritom autori indexu chápu ako proces vytvárania sietí a vzťahov medzi aktérmi naprieč kontinentmi prostredníctvom rôznych tokov: ľudí, informácií, ideí, kapitálu, produktov a služieb. Globalizácia predstavuje teda proces narúšania národných hraníc, ktorý integruje národné ekonomiky, kultúry, technológie a vlády, pričom vytvára komplexný

systém vzťahov vzájomnej závislosti (KOF Index of Globalization, 2012).

Globalizačný index KOF je jediným svetovým indexom, ktorý poskytuje informáciu o úrovni globalizácie v jednotlivých štátoch v troch hlavných oblastiach:

- ekonomická globalizácia;
- sociálna globalizácia;
- politická globalizácia.

Ekonomická globalizácia je charakteristická tokmi produktov, služieb, kapitálu ako aj tokmi informácií, ktoré sa vzťahujú na trhové aktivity na dlhšiu vzdialenosť. Na druhej strane, sociálna globalizácia sa dotýka najmä rozširovania ideí, informácií, myšlienok a najmä ľudí. Globalizáciu na politickej úrovni charakterizuje rozptyl a prepojenie vládnych politík.

Výpočet troch čiastkových indexov v daných oblastiach (ekonomická, sociálna a politická) vytvára základ pre výpočet celkového indexu úrovne globalizácie, ktorý sa vzťahuje na:

- skutočné ekonomické toky;
- ekonomické obmedzenia;
- údaje o informačných tokoch;
- údaje o osobných kontaktoch;
- údaje o kultúrnej blízkosti.

Grafické znázornenie globalizačného indexu KOF je predstavené na Obrázku 1 a hodnoty globalizačného indexu v jednotlivých štátoch za obdobie 1995 až 2009 sú znázornené v Tabuľke číslo 1.

Obrázok č. 1: Grafické znázornenie globalizačného indexu KOF

KOF globalizačný index								
Ekonomická globalizácia 36%			Sociálna globalizácia 37%			Politická globalizácia 26%		
Sub-index	Premenná	Váha	Sub-index	Premenná	Váha	Sub-index	Premenná	Váha
Skutočné toky 50%			Osobné kontakty 34%			Politická angažovanosť 26%		
	Obchod	21%		Telefonická prevádzka	25%		Ambasády v krajine	25%
	Priame zahraničné investície	28%		Prevody	4%		Členstvo v medzinárodných organizáciách	28%
	Portfóliové investície	24%		Medzinárodný turizmus	26%		Účasť na misiách Bezpečnostnej rady OSN	22%
	Mzda vyplácaná cudzím štátnym príslušníkom	27%		Cudzokrajná populácia	21%		Medzinárodné zmluvy	25%
Obmedzenia 50%				Medzinárodná korešpondencia	25%			
	Skryté dovozné bariéry	24%	Informačné toky 35%					
	Priemerná colná sadzba	27%		Užívatelia internetu	33%			
	Zdanenie medzinárodného obchodu	26%		Televízia	36%			
	Obmedzenia kapitálových účtov	23%		Obchod s periodikami	32%			
			Kultúrna blízkosť 31%					
				Počet reštaurácií McDonald's	44%			
				Počet obchodov IKEA	45%			
				Obchod s knihami	11%			

Zdroj: vlastné spracovanie (podľa KOF Index of Globalization)

Ciele a metódy výskumu

Problematika globalizácie predstavuje v odborných, vedeckých, či politických kruhoch kontroverznú tému, ktorá je vnímaná najmä z hľadiska pozitívneho, resp. negatívneho vplyvu na spoločnosť, či jednotlivé krajiny. Pre náš výskum boli vybraté tzv. rozvinuté krajiny na Európskom a Severoamerickom kontinente s porovnateľnými ekonomickými a politickými systémami. Pri výskume pracujeme s predpokladom, že úroveň globalizácie sa pozitívne odrážala na ekonomickom vývoji vybraných krajín.

Cieľ výskumu

Cieľom výskumu bolo overenie vzťahu medzi úrovňou globalizácie a vybranými ekonomickými ukazovateľmi v krajinách výskumnej vzorky.

Kritérium splnenia hlavného cieľa je overenie vedeckej hypotézy:

Čím vyššia je úroveň globalizácie vo vybraných krajinách, tým pozitívnejšie sa prejavujú vybrané ekonomické ukazovatele.

Výskumná vzorka

Na účely výskumu sme vybrali 12 štátov z Európskeho a Severoamerického kontinentu, ktoré by sme mohli rozdeliť na tri základné skupiny:

1. Svetové mocnosti s významnou ekonomickou a politickou angažovanosťou na globálnej úrovni: Spojené štáty americké (USA), Ruská federácia (RF), Ne-

mecká spolková republika (NSR), Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska (Spojené kráľovstvo), Francúzska republika (FR).

2. Ekonomicky a politicky rozvinuté európske krajiny s vplyvom skôr na regionálnej úrovni: Fínska republika (Fínsko), Holandské kráľovstvo (Holandsko), Írska republika (Írsko), Nórske kráľovstvo (Nórsko).

3. Menšie post-socialistické ekonomiky Strednej Európy: Česká republika (ČR), Slovenská republika (SR), Maďarská republika (Maďarsko).

Z hľadiska reprezentatívnosti výskumnej vzorky vybraná vzorka reprezentuje 6,2% krajín, pokiaľ by sme do úvahy brali počet členov OSN (193 krajín). Z hľadiska svetového hospodárstva však vybrané krajiny predstavujú významnú časť svetovej produkcie, podľa MMF približne 80% celosvetovej produkcie.

Metódy výskumu

Okrem základných teoretických a logických metód (analýza, syntéza, dedukcia, indukcia, komparácia, analógia, abstrakcia, konkretizácia) sme pri výskume využili základné metódy *deskriptívnej štatistiky* (lineárny graf, tabuľka), analýzu časových radov prostredníctvom *trendovej analýzy* a *neparametrický regresný model* (regresia panelových dát).

Pri regresii panelových dát sme pracovali s analýzou časových radov (1995 – 2009) a so vzorkou 12 krajín, čo predstavuje súbor 180 pozorovaní. Panelové dáta predstavujú kombinované časové a priestorové údaje, ktoré sú vyjadrené časovými radmi pozorovaní pre každú krajinu v období 1995 – 2009. Za základný regresný model panelových dát sme považovali model (Lukáčik, Lukáčiková, Szomolányi, 2010):

$$y_{it} = \beta_1 x_{it1} + \beta_2 x_{it2} + \dots + \beta_k x_{itk} + \alpha_1 z_{i1} + \alpha_2 z_{i2} + \dots + \alpha_q z_{iq} + u_{it}$$

kde index i označuje prierezový rozmer $i = 1, \dots, n$, čiže 12 štátov výskumnej vzorky a index t časový rozmer $t = 1, \dots, T$, čiže časové obdobie 1995 – 2009. Premenné x_1 až x_k sú vysvetľujúce premenné nezahŕňajúce vektor jednotiek a premenné z_1 až z_q predstavujú individuálne efekty – rôznorodosť, ktorou sa môže odlišovať štát alebo celá skupina od ostatných entít – sem sa zaraďuje prípadný vektor jednotiek. Individuálne efekty sa nemenia s časom. u_{it} sú nezávislé rovnako rozdelené chyby s nulovou strednou hodnotou a disperziou σ_2 (predpoklad homoskedasticity).

Panelová regresia nám umožňuje zistiť vzťah medzi globalizačným indexom krajín (KOF) ako vysvetľovanou premennou a vysvetľujúcimi premennými, ktoré predstavujú priame zahraničné investície (FDI), platobná bilancia (B) a HDP per capita. Všetky ekonomické ukazovatele sú vyjadrené v USD podľa aktuálneho menového kurzu.

Priama zahraničná investícia predstavuje kategóriu medzinárodných investícií vyjadrenú v súčasnej absolútnej hodnote USD. Vyjadruje zámer subjektu, ktorý je rezidentom jednej ekonomiky (priamy investor), získať trvalý podiel v podniku so sídlom v inej ekonomike (podnik priamej investície) (International Monetary Fund, 1993, s. 93).

Platobná bilancia je definovaná ako štatistický výkaz zachytávajúci ekonomické transakcie medzi rezidentmi daného štátu a rezidentmi zvyšku sveta za referenčné obdobie. Platobná bilancia sa zostavuje na mesačnej báze v kumulatívnej forme v súčasnej absolútnej hodnote USD (International Monetary Fund, 1993, s. 10 – 19).

HDP per capita je hrubý domáci produkt (HDP) vydelený priemerným ročným počtom obyvateľov danej krajiny, umožňujúci efektívnejšie porovnanie výkonnosti ekonomík vybraných krajín nezávisle od ich veľkosti a počtu obyvateľov.

Pri výskume sme pracovali s predpokladmi, že globalizácia má pozitívny vplyv na všetky sledované ekonomické ukazovatele. Otváraním sa globalizácii by sa krajina mala stať atraktívnejšou pre zahraničných investorov (rast FDI), mal by sa zvyšovať objem vývozu do iných krajín (rast B) a celkovo by sa mala zlepšovať jej ekonomická situácia (rast HDP per capita).

Výsledky výskumu

Výskum bol zameraný na zistenie vzťahu globalizácie a vybraných ekonomických ukazovateľov, pričom sme chceli zodpovedať otázky o vplyve globalizácie na ekonomický vývoj krajín. V prvom rade bolo potrebné zistiť spôsob, ktorý by vhodne kvantifikoval úroveň globalizácie. Za najvhodnejší sme považovali globalizačný index KOF, ktorý zohľadňuje nielen ekonomickú, ale aj politickú a sociálnu oblasť globalizácie. Údaje o vývoji globalizačného indexu KOF vo vybraných krajinách výskumnej vzorky za obdobie 1995 – 2009 sa nachádzajú v Tabuľke číslo 1.

Tabuľka č. 1: Globalizačný index KOF vo vybraných krajinách počas obdobia 1995 – 2009

Názov krajiny	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	72.95	73.70	75.40	76.69	78.55	80.03	81.38	82.39	82.32	84.62	85.40	85.34	86.48	86.00	85.76
Fínska republika	76.89	82.68	83.65	85.10	85.96	87.24	87.13	86.25	85.90	86.76	85.17	85.67	86.62	85.70	84.34
Francúzska republika	78.56	78.51	79.72	81.05	81.41	83.39	82.27	82.55	82.73	83.85	83.45	84.03	84.68	84.34	84.11
Holandské kráľovstvo	74.29	75.55	77.10	78.71	79.95	81.70	81.47	82.13	82.17	81.99	82.22	82.47	83.02	82.09	81.52
Írska republika	74.93	76.49	78.24	79.86	80.49	80.87	81.95	80.92	80.91	84.62	85.29	86.57	86.90	86.90	87.37
Maďarská republika	82.46	83.73	84.13	85.58	85.85	86.75	87.23	86.30	86.26	86.00	86.88	86.19	86.48	86.01	91.95
Nemecká spolková republika	88.36	88.54	89.02	89.87	91.13	91.81	91.38	90.44	91.29	90.52	90.52	91.00	91.93	91.50	90.94
Nórske kráľovstvo	81.10	82.09	82.57	83.22	82.65	83.15	82.96	81.75	83.31	81.70	80.36	81.76	82.56	82.29	83.19
Ruská federácia	51.68	52.52	53.84	56.37	57.80	63.80	64.95	66.29	66.93	66.84	67.05	66.99	68.01	65.65	67.34
Slovenská republika	63.36	65.31	67.29	68.75	70.26	72.88	74.01	72.80	72.98	80.62	82.35	83.41	83.85	84.05	83.83
Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska	83.97	84.33	85.07	85.64	86.43	87.04	86.58	86.53	86.90	85.96	86.45	86.16	85.99	85.62	85.53
Spojené štáty americké	74.94	75.39	75.75	75.93	76.37	76.86	76.11	75.09	75.54	76.24	76.29	77.07	77.53	76.40	74.87

Zdroj: vlastné spracovanie (podľa KOF Index of Globalisation)

Hodnoty vysvetľujúcich premenných (FDI, B, HDP per capita) sme získali z verejne dostupných databáz (Svetová obchodná organizácia, Svetová banka, Medzinárodný menový fond). Následne boli použité v rámci panelovej regresie (regresie panelových dát), ktorá umožňuje zistiť lineárnu závislosť medzi vysvetľovanými a vysvetľujúcimi premennými.

Pre účely výskumu sme vedeckú hypotézu preformulovali na tri alternatívne štatistické hypotézy H1 – H3:

H1: Existuje štatisticky významná závislosť medzi globalizačným indexom (KOF) a priamymi zahraničnými investíciami (FDI).

H2: Existuje štatisticky významná závislosť medzi globalizačným indexom (KOF) a platobnou bilanciou krajín (B).

H3: Existuje štatisticky významná závislosť medzi globalizačným indexom (KOF) a HDP per capita.

Overenie štatistických hypotéz prebiehalo pri zvolenej hladine významnosti α (0,05). Pre prijatie štatistických hypotéz považujeme za smerodajné ak hodnota p -value (Probability level) je nižšia ako hladina významnosti α . Štatistické hypotézy sme testovali v programe EViews s použitím modelu s fixnými efektmi (Fixed Effect Model – FEM), ktorý predpokladá rôznorodosť prierezových jednotiek v absolútnych členoch. Výsledky testovania štatistických hypotéz sú znázornené v Tabuľke číslo 2.

Tabuľka č. 2: Výsledky štatistického testu H1, H2, H3

Dependent Variable: KOF Method: Panel Least Squares Total panel (balanced) observations: 180		
Variable	t-Statistic	p-value
FDI	2.206328	0.0287
Bilancia	0.728138	0.4675
HDP per capita	3.481122	0.0006

Zdroj: vlastné spracovanie

Výsledok testovania štatistických hypotéz poukazuje na štatisticky významnú lineárnu závislosť medzi globalizačným indexom KOF a priamymi zahraničnými investíciami FDI. Rovnako nám test potvrdil významnú lineárnu závislosť medzi globalizačným indexom KOF a HDP per capita, kde výsledok testovania poukazuje takmer nulovú pravdepodobnosť náhodného efektu. V oboch prípadoch sa jedná o pozitívnu závislosť, takže pri raste globalizačného indexu KOF rástli aj priame zahraničné investície a HDP per capita vo

vybraných krajinách. Testovanie H2 však nepoukázalo na závislosť medzi rastom globalizačného indexu KOF a platobnou bilanciou krajín.

Na základe výsledkov testovania môžeme potvrdiť vedeckú hypotézu. Napriek tomu, že sa nepreukázala závislosť zvyšovania globalizačného indexu KOF a platobnej bilancie, tento ukazovateľ nemá priamy pozitívny, či negatívny dopad na národné ekonomiky. Naopak, HDP per capita poukazuje na výkonnosť národných ekonomík nezávislú od ich veľkosti (rozlohy

krajiny, počtu obyvateľov). Priame zahraničné investície FDI majú taktiež priamy vplyv na národnú ekonomiku, pričom ich zvýšený výskyt sa považuje za pozitívny ekonomický jav.

Otváranie sa krajiny voči globalizácii predstavuje snahu o minimalizáciu ekonomických, politických, či kultúrnych bariér. Výsledkom otvorenia sa by mala byť užšia spolupráca s ďalšími aktérmi mimo hraníc danej krajiny. Zvolili sme si teda ukazovatele, ktoré by mohli potvrdiť daný predpoklad. Otvorenosť národnej ekonomiky voči globalizačným trendom by mala priťahovať investície zahraničných aktérov a to by sa malo prejavovať vo zvyšovaní prílevu priamych zahraničných investícií (FDI) do krajiny. Panelová regresia nám potvrdila tento predpoklad a teda môžeme konštatovať, že zvyšovanie úrovne globalizácie sa pozitívne prejavuje na zvyšovaní priamych zahraničných investícií.

Účasť krajín na procese ekonomickej globalizácie by mala zvýšiť ich produktivitu a umožniť im expandovať na zahraničné trhy. Expanzia sa prejaví najmä v zmenách pomeru exportu a importu, ktoré zachytáva platobná bilancia krajiny. Testovanie hypotézy v tejto oblasti však nepotvrdilo náš predpoklad. Ako posledný ukazovateľ sme zvolili HDP per capita, ktorý najreálnejšie zachytáva hospodársku situáciu v krajine. Otvorenosť globalizácii podporuje podľa mnohých autorov hospodársky rast vyspelých ekonomík, a teda by aj ukazovateľ HDP per capita mal rásť. Na vybranej

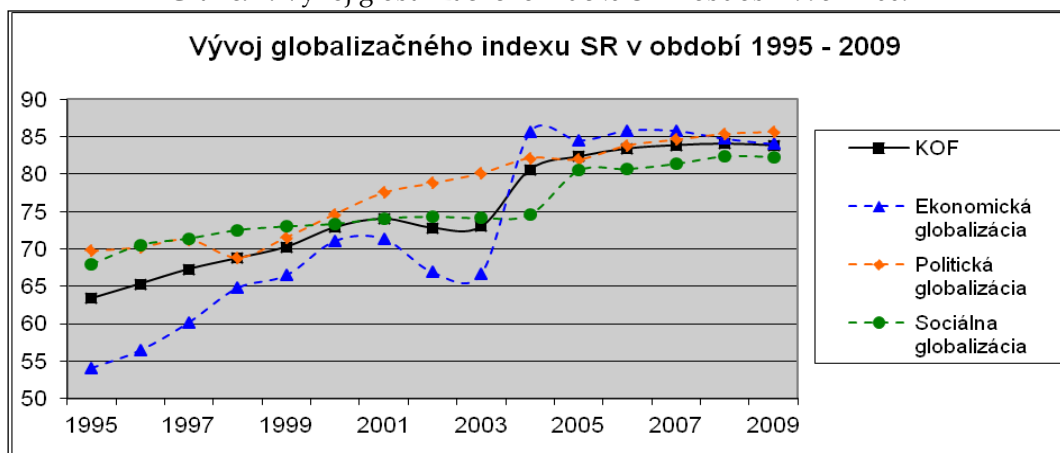
vzorke krajín sme testovaním štatistickej hypotézy mohli tento záver potvrdiť, keďže ukazovateľ HDP per capita sa zvyšoval v závislosti od zvyšovania globalizačného indexu, ktorý poukazuje na otvorenosť ekonomík vybraných krajín voči globalizácii.

Diskusia – globalizácia a SR

Na základe výskumu sme potvrdili pozitívny vplyv globalizácie na prílev priamych zahraničných investícií a HDP per capita. Môžeme teda formulovať odporúčanie, že otváranie sa globalizácii má na ekonomiku pozitívne efekty. Z daného hľadiska sme sa zamerali na otvorenosť SR voči globalizácii, pričom sledujeme ako sumárny globalizačný index KOF, tak aj jeho sub-indexy.

Pri bližšom pohľade na výsledky Slovenska môžeme na nasledujúcich grafoch sledovať vývoj úrovne globalizácie v období 1995 až 2009 v SR. V Grafe číslo 1 je znázornený vývoj ukazovateľa KOF, globalizačného indexu a jeho sub-indexov, ktoré vyjadrujú globalizáciu v ekonomickej, politickej a sociálnej oblasti. Môžeme sledovať ako všetky ukazovatele kontinuálne rastú, pričom výrazný prelom nastal v roku 2004 v súvislosti so vstupom SR do Európskej Únie. Najvýraznejší skok evidujeme v oblasti ekonomickej globalizácie. Od roku 2004 nenastal vo vývoji globalizácie v SR zásadný prelom.

Graf č. 1: Vývoj globalizačného indexu SR v období 1995 – 2009

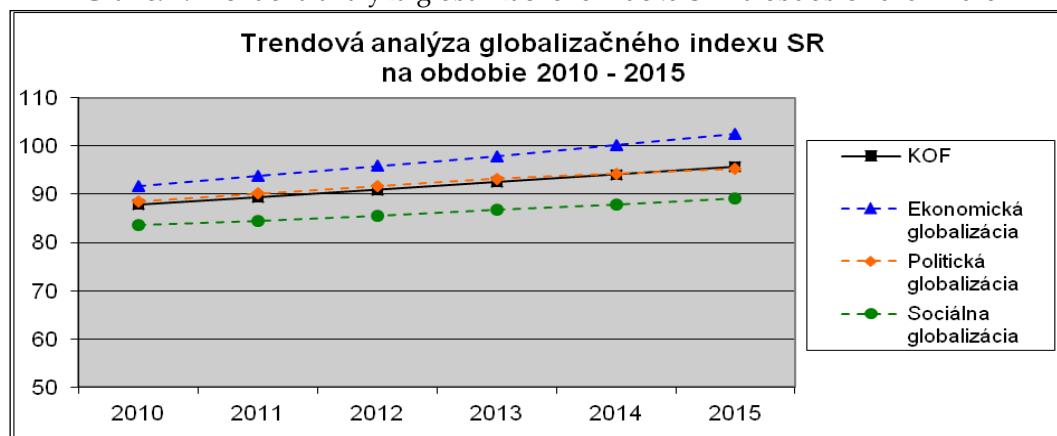

Zdroj: vlastné spracovanie

Na základe údajov o globalizačnom indexe za obdobie 1995 – 2009 sme boli schopní prostredníctvom trendovej analýzy simulovať vývoj všetkých ukazo-

vateľov na ďalšie päťročné obdobie. Graf 2 teda znázorňuje predpokladaný vývoj ukazovateľov v období 2010 – 2015 v SR.

Graf č. 2: Trendová analýza globalizačného indexu SR na obdobie 2010 – 2015

Zdroj: vlastné spracovanie

Vývoj ukazovateľov počas 15-ročného obdobia po aplikácii trendovej analýzy poukazuje na kontinuálny postupný rast globalizačného indexu a jeho sub-indexov v nasledujúcom 5-ročnom období. Navýraznejšie sa prejavuje ekonomická globalizácia a na najnižšej úrovni sociálna globalizácia. Politická globalizácia kopíruje predpokladaný vývoj celého globalizačného indexu KOF. Keďže trendová analýza poukazuje na pokračujúce otváranie sa SR globalizácii vo všetkých oblastiach, môžeme predpokladať aj efekt tohto trendu na domácu ekonomiku.

Záver

Cieľom výskumu bolo overiť vzťah medzi úrovňou globalizácie na vývoj vybraných ekonomických ukazovateľov. Úroveň globalizácie ako kvantitatívneho ukazovateľa nám umožnil globalizačný index KOF, ktorý poskytuje údaje o ekonomickej, politickej a sociálnej globalizácii vo všetkých krajinách. Globalizačný index KOF nám umožnil sledovať vývoj globalizácie vo vybraných krajinách za obdobie 1995 – 2009.

Pri sledovaní vplyvu globalizácie sme si zvolili ako vysvetľujúce premenné výšku priamych zahraničných investícií, ktoré poukazujú na atraktivitu krajín pre zahraničných investorov. Zároveň sme sa sústredili na platobnú bilanciu, ktorá poukazuje na schopnosť národnej ekonomiky presadiť sa na zahraničných trhoch, ako aj HDP per capita, ktorý porovnáva hrubý domáci produkt krajín bez ohľadu na ich veľkosť. Predpokladali sme, že globalizácia bude mať pozitívny vplyv na vývoj týchto ukazovateľov.

Na základe testovania štatistických hypotéz prostredníctvom regresie panelových dát v programe EViews sme boli schopní prijať štatistické hypotézy, ktoré predpokladali štatisticky významný vzťah medzi globalizačným indexom KOF a priamymi zahraničnými investíciami (FDI) ako aj HDP per capita. Nemohli sme však prijať hypotézu o štatisticky výz-

namnom vzťahu medzi globalizačným indexom KOF a platobnou bilanciou vybraných krajín. Celkovo sme však prijali predpoklad o pozitívnom vplyve globalizácie na ekonomiku vybraných krajín.

V závere sme sa sústredili najmä na vývoj úrovne globalizácie v SR. Úroveň globalizačného indexu KOF ako aj jeho sub-indexov sa postupne zvyšovala, pričom najväčší prelom nastal po vstupe SR do Európskej Únie. Trendová analýza poukázala na pokračujúci rastúci trend otvárania sa SR voči globalizácii vo všetkých oblastiach.

Literatúra:

- BAYLIS, J. – SMITH, S. a kol.: The Globalisation of World Politics. New York: Oxford University Press 2008.
- CIHELKOVÁ, E. – KRÍŽKOVÁ, J. – KUNEŠOVÁ, H. – MARTINČÍK, D.: Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy. Praha: C.H. Beck 2001.
- GIDDENS, A.: The Consequences of Modernity. Cambridge: Polity Press 1990.
- GILPIN, R.: The Political Economy of International Relations. Princeton University Press: Princeton 1987.
- HELD, D. – MCGREW, A. a kol.: Global Transformations: Politics, Economics and Culture. Stanford: Stanford University Press 1999.
- INTERNATIONAL MONETARY FUND. [online, citované 10. 1. 2013] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org>>.
- KOF Index of Globalization. [online, citované 10. 1. 2013] Dostupné na internete: <<http://globalization.kof.ethz.ch/>>.
- KRPEC, O. – PŠEJA, P. a kol.: Mezinárodní politická ekonomie. Brno: IIPS MU 2006.
- LUKÁČIK, M. – LUKÁČIKOVÁ, A. – SZOMOLÁNYI, K.: Panelové dáta v programe EViews. Fakulta hospodárskej informatiky, Ekonomická univerzita

- v Bratislave, 2010. [online, citované 31. 3. 2011]. Dostupné na internete:
 <<http://www.fhi.sk/files/katedry/kove/veda-vyskum/prace/2010/Lukacik-Lukacikova-Szomolanyi2010b.pdf>>.
- McMICHAEL, P.: Globalisation: Trend or Project? In: PALAN, R. a kol.: Global Political Economy. London: Routledge 2000.
- SHANGQUAN, G.: Economic Globalisation: Trends, Risks and Risk Prevention. In: *Economic & Social Affairs*, CDP Background Paper No. 1, 2000. [online, citované 10. 1. 2013]. Dostupné na internete:
 <http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/cdp_background_papers/bp2000_1.pdf>.
- SCHOLTE, J. A.: Globalization: a Critical Introduction. New York: Palgrave Macmillan 2000.
- SMITH, G. – NAÍM, G.: Altered States: Globalisation, Sovereignty and Governance. Ottawa – International Development Research Centre, 2000.
- THE WORLD BANK. [online, citované 10. 1. 2013] Dostupné na <<http://data.worldbank.org>>.
- WORLD TRADE ORGANISATION. [online, citované 10. 1. 2013] Dostupné na internete:
 <<https://www.wto.org/>>.